

KPSS COĞRAFYA · ÜNİTE 1 / 8 · TÜRKİYE'NİN FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

Türkiye'nin Coğrafi Konumu: KPSS Hap Bilgi

Bu üniteye
11 çıkmış soru (2014-2024)
bu bloktan yılda ~7 soru
11 ÖSYM tuzağı

KPSS'de coğrafyadan her yıl **18 soru** geliyor; bunun yaklaşık **7'si** fiziki coğrafya. Coğrafi konum bu bloğun ilk konusu: ÖSYM 2014-2024 arasında buradan **11 soru** sordu.

Soruların 5'i **mutlak konumdan**: enlem ve boylamın sonuçları, gece-gündüz süresi, yerel saat. Kalanı mutlak-özel konum ayrımı ile sınırlar ve uç noktalar. ÖSYM'nin sorduğu her bilginin yanında sorulduğu yıl yazıyor; haritalardaki numaralar altta listeli.

1 ÖSYM bu üniteden ne sordu?

11 sorunun 5'i tek konudan geldi: Mutlak konum: enlem, boylam, gece-gündüz

Mutlak konum: enlem, boylam, gece-gündüz ■■■■■ 5 soru

2014 Dört mevsim, batı rüzgârları: orta kuşak

2015 Gece kısalıyor ama gündüzden uzun: hangi dönem? 2018 Hangi koordinat Türkiye'de?

2020 21 Haziran'da gündüz uzar, saat geri kalır 2021 Yaz-kış güneşlenme süresi farkı

Sınırlar, Boğazlar, uç noktalar, jeopolitik ■■■■ 4 soru

2017 Boğazlardan yararlanan Karadeniz ülkeleri 2017 Türkiye-İran sınırının özellikleri

2023 Orta Doğu'ya göre doğal jeopolitik güç 2024 Türkiye'nin uç noktaları

Özel konum ve mutlak-özel ayrımı ■■ 2 soru

2017 Özel konum: Ankara Erzurum'dan sıcak 2022 (iptal) Mutlak konumun etkisi hangileri?

Yıllar 2014-2024 KPSS Genel Kültür testlerinden; "2022 (iptal)" ÖSYM'nin iptal edip yenilediği 2022 oturumu.

Soruların metni ÖSYM'nin telifinde olduğu için burada yok; sorulan bilgi notlarda KPSS 2019 gibi bir damgayla, sorulduğu yıllı işaretli.

2) Mutlak Konum: Enlem ve Boylam

Türkiye haritanın neresinde?

- 36° - 42° Kuzey paralelleri ile 26° - 45° Doğu meridyenleri arasında: Kuzey ve Doğu Yarım Küre'de, orta kuşakta. **KPSS 2018**
- Enlem farkı 6° , boylam farkı 19° .
- Yengeç Dönencesi'nin ($23^{\circ} 27' K$) kuzeyinde: Güneş ışınları yıl boyunca **hiç dik gelmez**, öğle gölgesi her gün **kuzeye** düşer.
- Ülke saati 2016'dan beri **UTC+3**: 45° Doğu meridyeninin yerel saati.

KODLA

6 enlem, 19 boylam

Kuzey-güney uzaklığı: $6 \times 111 \text{ km} \approx 666 \text{ km}$. En doğu ile en batı arasındaki yerel saat farkı: $19 \times 4 \text{ dk} = 76 \text{ dakika}$.

Enlem neyi, boylam neyi belirler?

ENLEM

İklim ve süre

- Orta kuşak: dört mevsim belirgin
- Batı rüzgârları, cephesel yağış
- Güneyden kuzeye sıcaklık azalır
- Yazın kuzeye gidince gündüz uzar
- Öğle gölgesi hep kuzeyde

BOYLAM

Yerel saat

- Doğudan batıya yerel saat geri kalır
- Her 1° boylam 4 dakika
- Güneş doğuda önce doğar, önce batar
- Gece-gündüz süresini değiştirmez

↳ Boylam süreyi değil saati değiştirir: gündüzün uzunluğu enlem ve mevsimle değişir.

Mutlak konumun ÖSYM'nin sorduğu sonuçları

- Dört mevsimin belirgin olması, **Akdeniz iklimi**, **cephesel yağışlar** ve **batı rüzgârları**: dönence ile kutup daresi arasındaki **orta kuşakta** olmanın sonucu. **KPSS 2014**
- Güneşlenme süresinin kışın kısa, yazın uzun olması: eksen eğikliği ve enlem, yani **mutlak konum**; yükselti ya da baki değil. **KPSS 2021**
- Kışın kuzeyden soğuk-nemli, yazın güneyden sıcak-kuru hava kütleleri de mutlak konumdan.

Dört özel tarih: gece mi uzun, gündüz mü?

KÖNEM

KUZAY YARIM KÜRE'DE (TÜRKİYE)

21 Mart → 21 Haziran

Gündüz uzun ve uzuyor (ilkbahar)

21 Haziran → 23 Eylül

Gündüz uzun ama kısalıyor (yaz)

23 Eylül → 21 Aralık

Gece uzun ve uzuyor (sonbahar)

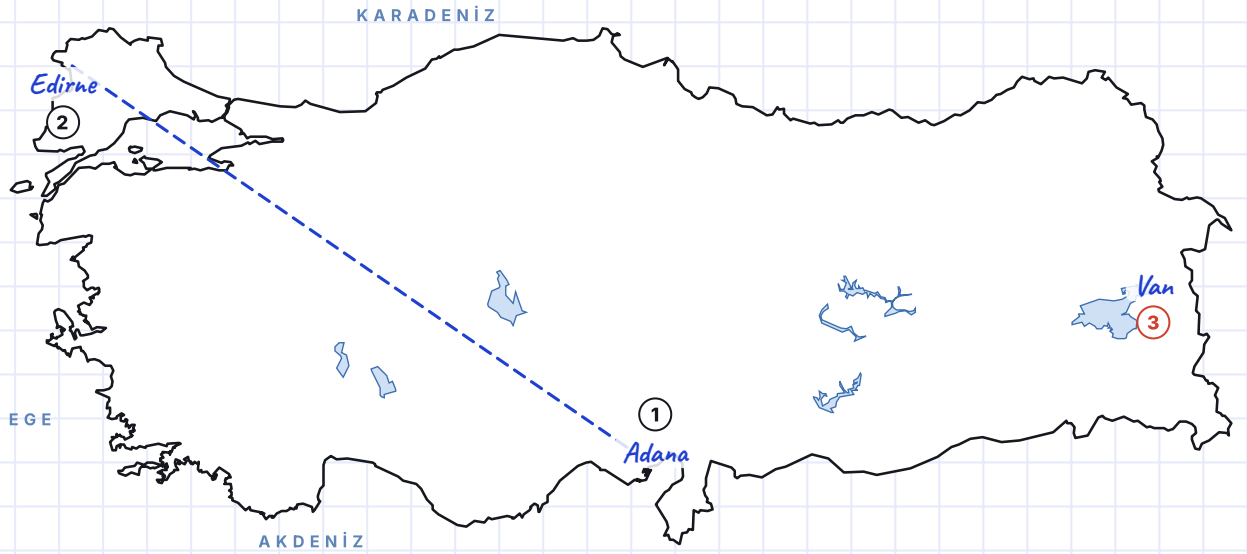
21 Aralık → 21 Mart

Gece uzun ama kısalıyor (kış) KPSS 2015

Uç günler

- 21 Haziran: yılın en uzun gündüğü; kuzeye gittikçe gündüz daha da uzar.
- 21 Aralık: yılın en uzun gecesi; kuzeye gittikçe gece daha da uzar.
- 21 Mart ve 23 Eylül: her yerde gece ile gündüz eşit.

21 Haziran'da yön seçmek

① Adana çıkış noktası

② Edirne kuzeye gidildi: gündüz uzar; batıya gidildi: yerel saat geri KPSS 2020

③ Van doğuya gidildi: yerel saat ileri (tuzak)

→ 21 Haziran'da hem gündüz uzasın hem yerel saat geri kalsın deniyorsa yön **kuzeybatı**.

KPSS 2020

⚠ ÖSYM tuzağı

Gecenin **kısaldığı** ama hâlâ gündüzden **uzun** olduğu dönem 21 Aralık-21 Mart arası: ocak ve şubat. "Gece kısalıyor" diye yaz ayını seçme. KPSS 2015

③ Özel Konum: Mutlak mı, Özel mi?

Türkiye'yi Türkiye yapan özellikler

- Özel konum: bir yerin yer şekilleri, yükseltisi, denizleri, komşuları ve kıtalar arasındaki yeri.

- Üç tarafı denizlerle çevrili; Asya ile Avrupa arasında köprü; **Boğazlar** Karadeniz'i Akdeniz'e bağlar.
- Ortalama yükselti yüksek (**1132 m**) ve **batıdan doğuya artar**; dağlar kıyıya paralel uzanır.
- Orta Doğu, Kafkasya ve Balkanların arasında; petrol ve doğal gaz bölgelerine yakın.

Hangisi mutlak, hangisi özel konum?

MUTLAK

Enlem, boylam

- Dört mevsimin belirgin olması
- Yıllık sıcaklık farkının belirgin olması
- Antalya'nın İstanbul'dan sıcak olması
- Karadeniz suyunun Akdeniz'den soğuk olması
- Güneyden esen rüzgârın ısıtması

ÖZEL

Yükselti, deniz, yer şekli

- Ankara'nın Erzurum'dan sıcak olması
- Kısa mesafede sıcaklık farkı
- Doğuda karın yerde uzun kalması
- Kıyı ile iç kesimin iklim farkı
- Aynı enlemde farklı ürün ve bitki

↳ Ölçü: farkı **aynı enlemdeki** iki yer arasında arıyorsan cevap özel konum (çoğu zaman yükselti); enlem farkı varsa mutlak konum. **KPSS 2017**

ÖSYM'nin sorduğu ayrımlar

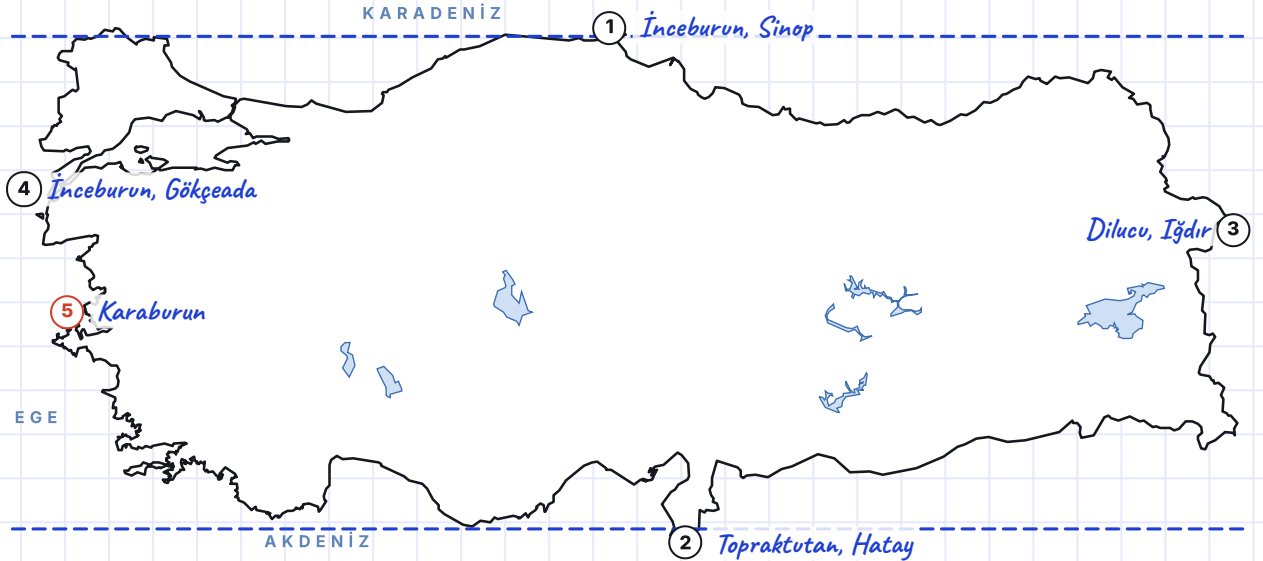
- Ankara ile Erzurum yaklaşık aynı enlemde; Ankara'nın daha sıcak olması Erzurum'un **yüksek** olmasından: **özel konum**. **KPSS 2017**
- **Dört mevsim** ve **yıllık sıcaklık farkının** belirginliği mutlak; **kısa mesafede sıcaklık farkı** ve **doğuya gidildikçe karın yerde uzun kalması** özel konum. **KPSS 2022 (iptal)**

⚠ ÖSYM tuzağı

Dört mevsimi Türkiye'nin "üç tarafının denizlerle çevrili olmasına" bağlayan seçenek tuzak: dört mevsim **enlemin** (orta kuşak) sonucu. **KPSS 2014**

4) Sınırlar, Boğazlar ve Uç Noktalar

Dört uç nokta ve bir tuzak

- ① İnceburun (Sinop) kuzey ucu **KPSS 2024**
- ② Topraktutan Köyü (Hatay, Yayladağı) güney ucu **KPSS 2024**
- ③ Dilucu (Iğdır) doğu ucu **KPSS 2024**
- ④ İnceburun (Gökçeada, Çanakkale) batı ucu **KPSS 2024**
- ⑤ Karaburun (İzmir) uç nokta değil: Gökçeada daha batıda **KPSS 2024**

↳ Kesikli çizgiler 42° ve 36° Kuzey paralelleri: Türkiye'nin karası ikisinin arasında.

KODLA

İki İnceburun, bir Topraktutan, bir Dilucu

Kuzeyde Sinop İnceburun, batıda Gökçeada İnceburun (Çanakkale), güneyde Hatay Topraktutan, doğuda Iğdır Dilucu. İki İnceburun'u karıştırma.

Sekiz komşu, birer ipucu

KOMŞU	SINIRIN ÖZELLİĞİ
Suriye	En uzun kara sınırı; büyük kısmı Bağdat Demiryolu boyunca KPSS 2017
İran	En eski sınır: Kasr-ı Şirin (1639); büyük kısmı su bölümü çizgisi KPSS 2017
Azerbaycan (Nahçıvan)	En kısa kara sınırı

KOMŞU

SINIRIN ÖZELLİĞİ

Ermenistan

Arpaçay ve Aras nehirleri

Gürcistan

Kuzeydoğu; Sarp sınır kapısı

Irak

Güneydoğu; Habur sınır kapısı

Bulgaristan

Kuzeybatı; Istranca Dağları ve Rezve Deresi

Yunanistan

Batı; Meriç Nehri

Boğazlar: kim yararlanır?

- İstanbul ve Çanakkale Boğazları, Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerin **Akdeniz'e ve okyanuslara** çıkış kapısı: **Rusya, Ukrayna, Romanya, Bulgaristan, Gürcistan**.

KPSS 2017

- **Azerbaycan**'ın Karadeniz kıyısı yok (Hazar Denizi kıyısında): Boğazlar ona doğrudan kapı değil. **KPSS 2017**

Jeopolitik güç: doğal mı, beşerî mi?

DOĞAL

Coğrafyanın verdiği

- Boğazlar
- Hidroelektrik potansiyeli
- Yer altı ve yer üstü tatlı su
- Fırat ve Dicle'nin kaynakları
- Kıtaların birleştiği yer

BEŞERÎ

İnsanın kurduğu

- Enerji transferinde üs (boru hatları)
- Nüfus ve iş gücü
- Sanayi ve ticaret
- Ulaşım ağları
- Uluslararası kuruluş üyelikleri

↳ Orta Doğu ülkelerine göre doğal üstünlük **su** ve **hidroelektrik potansiyeli**; enerji koridoru olmak beşerî. **KPSS 2023**

⚠ ÖSYM tuzağı

En uzun kara sınırı **İran değil, Suriye**. İran sınırı ise en **eski** sınır (1639) ve büyük kısmı su bölümü çizgisinden geçer. **KPSS 2017**

5) ÖSYM tuzakları: tek sayfada

Her çıkmış sorunun bir tuzağı var. Sınavdan önceki son tekrar için bu liste yeter.

- 1) Dört mevsim, batı rüzgârları ve cephesel yağış orta kuşakta olmanın, yani enlemin sonucu; denizlerle çevrili olmanın değil. **KPSS 2014**

- 2) Gecenin kısaldığı ama gündüzden uzun olduğu dönem 21 Aralık-21 Mart arası (ocak, şubat). **KPSS 2015**
- 3) Aynı enlemdeki Ankara'nın Erzurum'dan sıcak olması özel konumun (yükselti) sonucu; Antalya-İstanbul farkı ise enlemin. **KPSS 2017**
- 4) Azerbaycan Karadeniz'e kıyısı olmadığı için Boğazların doğrudan yararlanıcısı değil. **KPSS 2017**
- 5) İran sınırı en eski sınır, en uzun değil: en uzun kara sınırı Suriye. **KPSS 2017**
- 6) Türkiye 36-42°K, 26-45°D arasında: "36°Doğu, 38°Kuzey" içeride; enlem ve boylamın yer değiştirdiği seçeneklere dikkat. **KPSS 2018**
- 7) 21 Haziran'da gündüz uzasın ve yerel saat geri kalsın: kuzeybatıya git (Adana'dan Edirne'ye). **KPSS 2020**
- 8) Güneşlenme süresinin yaz-kış farkı mutlak konumdan; yükselti ya da bakı bu farkı açıklamaz. **KPSS 2021**
- 9) Kısa mesafede sıcaklık farkı ve doğuda karın uzun kalması özel konum; dört mevsim ve yıllık sıcaklık farkı mutlak. **KPSS 2022 (iptal)**
- 10) Enerji transferinde üs olmak beşerî unsur; hidroelektrik potansiyeli ve tatlı su doğal unsur. **KPSS 2023**
- 11) İzmir Karaburun uç nokta değil; batının ucu Gökçeada İnceburun, kuzeyin ucu Sinop İnceburun. **KPSS 2024**

6) Kendini dene: doğru mu, yanlış mı?

Önce D ya da Y'yi işaretle; cevaplar sayfanın sonunda.

1. Türkiye'de öğle vakti gölgeler her gün kuzeye düşer.	☐ D ☐ Y
2. Türkiye'nin en doğusu ile en batısı arasında 76 dakika yerel saat farkı vardır.	☐ D ☐ Y
3. Ankara'nın Erzurum'dan sıcak olması mutlak konumun sonucudur.	☐ D ☐ Y
4. Türkiye'nin en uzun kara sınırı İran'dır.	☐ D ☐ Y
5. 21 Mart ile 21 Haziran arasında Türkiye'de gündüzler geceden uzundur ve uzamaya devam eder.	☐ D ☐ Y

6. Azerbaycan, Boğazlardan Akdeniz'e çıkan Karadeniz ülkelerinden biridir.

☐ D ☐ Y

7. Türkiye'nin hem kuzey hem batı uç noktasının adı İnceburun'dur.

☐ D ☐ Y

8. Enerji koridoru olmak Türkiye'nin doğal jeopolitik unsurlarındandır.

☐ D ☐ Y

9. Türkiye'nin kuzeyi ile güneyi arasındaki uzaklık yaklaşık 666 km'dir.

☐ D ☐ Y

10. Boylam farkı gece ve gündüz süresini değiştirir.

☐ D ☐ Y

11. Türkiye-İran sınırı belirlenen en eski sınırdır.

☐ D ☐ Y

12. Dört mevsimin belirgin yaşanması Türkiye'nin üç tarafının denizlerle çevrili olmasının sonucudur.

☐ D ☐ Y

Cevaplar

1. **D** Türkiye Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde; Güneş hiç dik gelmez.

2. **D** 19° boylam x 4 dakika.

3. **Y** Özel konum: Erzurum daha yüksek.

4. **Y** Suriye; İran sınırı en eskisi.

5. **D** İlkbahar; en uzun gündüz 21 Haziran.

6. **Y** Karadeniz kıyısı yok, Hazar kıyısında.

7. **D** Kuzeyde Sinop, batıda Gökçeada İnceburun.

8. **Y** Beşerî; boru hatlarıyla kuruldu.

9. **D** 6° enlem x 111 km.

10. **Y** Boylam yerel saati değiştirir; süreyi enlem ve mevsim belirler.

11. **D** Kasr-ı Şirin Antlaşması, 1639.

12. **Y** Orta kuşakta olmanın, yani enlemin sonucu.

Kaynak: Konu kapsamı ve ağırlık: ÖSYM 2026-KPSS Kılavuzu, Tablo 1. Soru yılları: ÖSYM 2014-2024 KPSS Genel Kültür testleri.